

Conflictul transnistrean în contextul reconfigurării ordinii mondiale

Aurelian LAVRIC

Abstract

The process of transition from the unipolar world order, with the centre of power in Washington, to the multipolar one – with several centres of power, was determined by the emergence of some states, which assert themselves as new geopolitical poles in the architecture of world security. They are China, which is the main economic challenge to the USA, Russia, which, although it fails to assert itself as an economic power, is a military power, due to the potential of nuclear weapons that it still has since the Cold War, but also due to developments in the field of other modern weapons. In the future, we can expect the assertion of other states as poles of power: India, Iran, Brazil, the Republic of South Africa, etc. The evolution of Turkey is interesting: although it is a member of NATO (an organization in which the USA has a hard word in the decision-making structure), it tries to assert itself as a pole of power in the Islamic space (concerning the Arab world) and in the Turkish world (from Azerbaijan to Middle Asia).

The transition from the unipolar to the multipolar world order means, *stricto sensu*, on the one hand, the withdrawal of the USA from the remote regions of the planet to a smaller area, in which to exercise control, respectively, to expand their power in spheres of influence through the new regional powers. In the context of the reconfiguration of the world geopolitical space – of the establishment of the new world order, there is the risk of activating and terminating the frozen conflicts in the states in disputed regions through reinforcement of the centres of power. One of such regions is the post-Soviet space of Eastern Europe which includes six states: the Republic of Moldova, Ukraine, Belarus, Georgia, Armenia and Azerbaijan. The Transnistrian dispute is among the conflicts in the states of this region. In the process of reasserting Russia as a regional power, it is expected that Moscow will intend to strengthen its military presence in Transnistria and will not withdraw its military troops.

Keywords: Transnistrian conflict, world order, reconfiguration, Eastern Europe, the Republic of Moldova.

Introducere

Conflictul transnistrean trebuie analizat în contextul *vulnerabilităților* interne și al schimbărilor sau transformărilor din mediul regional și global de securitate. Există mai mulți factori interni și externi care contribuie la menținerea conflictului, la nerezolvarea sa, și care trebuie luați în considerare în reflectarea acestuia. În ceea ce privește *factorii interni*, o lacună ce poate fi observată din

1992 până în prezent la guvernările care s-au succedat la Chișinău este lipsa **unei viziuni**, a **unei strategii**, a **unui plan de soluționare** (Rusia a formulat un asemenea plan de soluționare în 2003 – a se vedea planul Kozak). Lipsa unei direcții comune, împărțășite de forțele politice de la Chișinău – expresie a unui consens cu privire la soluționarea conflictului transnistrean, rezultă din lipsa unei viziuni comune privitoare la dezvoltarea RM, la vectorul geopolitic pe care trebuie să-l urmeze Republica Moldova.

În ceea ce privește *factorii externi*, conflictul transnistrean trebuie abordat în contextul reconfigurării ordinii mondiale, care determină evoluții, transformări și în geopolitica regională. Este vorba de un proces de tranziție de la ordinea mondială unipolară, instalată la sfârșitul războiului rece, la o ordine mondială pluripolară. Rusia, alături de China, reprezintă un pol al puterii, care emite pretenții de control asupra regiunii Europei de Est – a spațiului post-sovietic (*vecinătatea sa apropiată*). Europa de Est este una dintre cele trei regiuni de importanță geostrategică, pentru care constatăm o competiție în desfășurare între centrele de putere, Occidentul și Rusia (un caz similar îl reprezintă *Asia de Est*, în care SUA se confruntă cu ascensiunea Chinei și *lumea musulmană* [Orientul Apropiat și nordul Africii] – „a treia sursă de îngrijorare” pentru SUA, unde Iranul și-a extins influența până și în Irakul devastat de forțele militare americane)¹. În acest context, Rusia este factorul extern principal interesat de menținerea conflictului transnistrean, căci prin el Moscova poate domina RM, regimul separatist din Transnistria fiind o pârghie eficientă în acest sens.

În încercarea de a-și afirma poziția politică în raport cu reintegrarea regiunii nistrene (pentru gestionarea acestui proces a fost instituită o funcție de prim vice prim-ministru pentru Reintegrare și un Birou al Reintegrării în cadrul Guvernului), autoritățile moldovenești au solicitat în repetate rânduri retragerea forțelor militare rusești (a Grupului Operativ al Forțelor Rusești) din Transnistria. Rusia răspunde că își va retrage forțele militare, care au misiunea de a asigura protecția depozitelor cu armament și muniții ale fostei armate a 14-cea sovietice, numai după ce conflictul va fi soluționat. Este vorba despre un cerc vicios, dat fiind faptul că administrația de la Tiraspol funcționează conform indicațiilor primite de la Moscova, susținătorul *de facto* al regimului separatist din zona nistreană a RM. Prin urmare, Rusia nu este dispusă să părăsească pozițiile pe care le ocupă în RM. Mai mult, în procesul re-afirmării Rusiei ca putere regională și ca pol de putere în noua ordine mondială, este de așteptat ca Moscova să procedeze la întărirea prezenței sale militare în Transnistria.

¹ Noam Chomsky, *Cine conduce lumea?* (Editura Litera: București, 2018), p. 268-276.

Un factor care determină întărirea potențialului militar rusesc în RM este frontiera comună a statului moldovenesc cu spațiul NATO, în speță – cu România, unde este situată baza militară americană de la Deveselu, județul Olt, care găzduiește instalații ale unui sistem de apărare antirachetă, percepute de Kremlin ca o amenințate la adresa securității Rusiei. Prin baza sa militară din Transnistria, Kremlinul urmărește să asigure un echilibru de forțe raportat la capacitățile militare NATO din România. De asemenea, în condițiile conflictului cu Ucraina (în Donbas), pentru Rusia are o importanță strategică contingentul său militar din Transnistria, care, împreună cu forțele paramilitare locale, reprezintă un element de presiune asupra conducerii de la Kiev. Iată de ce, în acest context, pe de o parte, este greu de așteptat o soluționare a conflictului prin restabilirea integrității teritoriale a Republicii Moldova și retragerea forțelor militare rusești de pe malul stâng al Nistrului. Pe de altă parte, în anumite condiții, conflictul poate fi dezghețat, prin diverse provocări, în vederea realizării de către Rusia a unor planuri privind avansarea în restul teritoriului RM.

Începutul efectiv al conflictului transnistrean poate fi datat la 2 septembrie 1990, când a fost anunțată crearea nerecunoscutei Republici Moldovenești Nistrene (RMN). *Conflictul* durează până în prezent, actualmente fiind unul *înghețat*. Faza fierbinte a conflictului s-a înregistrat între 2 martie – 21 iulie 1992, când a avut loc *Războiul de pe Nistru*. Confruntarea a fost încheiată, respectiv a avut loc retragerea forțelor militare, nu și polițienești, moldovenești din municipiul Bender, în urma semnării unui acord cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, pe 21 iulie 1992, la Moscova, de către Președintele rus Boris Elțin și Președintele moldovean Mircea Snegur². Întrucât RM nu a reușit să păstreze controlul asupra zonei nistrene, se poate afirma că ea a pierdut acel război. Necesitatea opririi războiului a fost explicată de comandantul Brigăzii cu destinație specială „Fulger”, generalul Anton Gamurari (pe timpul războiului – colonel; a decedat la 17 martie 2021, la vârsta de 70 de ani). Vlad Grecu, un participant la război și autorul unui volum de amintiri, menționa: „La Tigheana însă, oștirile noastre se împotmoliră, plus la asta, comandantul trupelor cu destinație specială, A. Gamurari, fusese grav rănit”³. Grecu relatează că aflându-se pe patul de spital, doi consilieri ai președintelui Mircea Snegur l-au vizitat

² Mihai Melintei, *Conflictul armat de pe Nistru în perioada martie-iulie 1992. Date și fapte*, <https://lact.ro/mihai-melintei-conflictul-armat-de-pe-nistru-in-perioada-martie-iulie-1992-date-si-fapte/> (accesat: 30.03.2021).

³ Vlad Grecu, *O viziune din focarul conflictului de la Dubăsari* (Editura Prut Internațional: Chișinău, 2005), p. 126.

și i-au solicitat părerea despre ceea ce trebuia să întreprindă statul moldovenesc. „Opriti! răspuse ofițerul abia operat. Implorați Moscova să oprească măcelul, ei au trimis aici lepădături și criminali, iar la noi mor oameni de treabă...”⁴. Și generalul Ion Costăș, ministrul Apărării din perioada conflictului, l-a citat în cartea sa pe colonelul Anton Gamurari cu privire la acest subiect: „Aveam o paritate de forțe, nimeni nu putea învinge și, prin urmare, războiul trebuia încheiat cât mai curând posibil”⁵.

Un element important privitor la contextul în care a avut loc intervenția trupelor militare ale Federației Ruse în estul RM, în sprijinul regimului separatist, poate fi găsit la Henry Kissinger. Acesta scrie că „O politică realistă ar recunoaște că până și guvernul reformist al lui Boris Elțin a menținut armate rusești pe teritoriul celor mai multe foste republici sovietice – toate membre ale Națiunilor Unite – adeseori împotriva dorinței exprese a guvernului gazdă. Aceste forțe militare au participat la războaiele civile din mai multe republici”⁶. Mai mult, Kissinger arată clar: „Bush a deplâns dezintegrarea URSS-ului lui Gorbaciov, iar Clinton a consimțit la eforturile de refacere a vechii sfere de influență a Rusiei. Liderii americani nu au vrut să facă apel la frâiele diplomatice tradiționale față de politica Rusiei de teamă să nu-i provoace pe presupușii opozanți naționaliști ai lui Elțin (și, mai înainte, pe cei ai lui Gorbaciov)”⁷. Bill Clinton a venit la șefia Casei Albe în toamna anului 1992. Din expunerea lui Henry Kissinger se poate deduce că în perioada Războiului de pe Nistru, Președintele SUA George Bush, cu care Președintele rus Boris Elțin se consulta în convorbiri telefonice de fiecare dată când simțea nevoia, a putut fi informat cu privire la intervenția forțelor militare rusești în Republica Moldova. În același timp, nu este exclus că decizia privind extinderea NATO în republicile baltice și țările din fostul bloc socialist din Europa Centrală și de Est putea fi o reacție la intervenția militară a Rusiei în Republica Moldova.

Există mai multe **cauze** ale conflictului transnistrean. Referindu-se la ele, cercetătorul american Samuel P. Huntington menționa: „După ce Moldova a devenit independentă, o dată cu colapsul Uniunii Sovietice, mulți gândeau la o eventuală unificare a sa cu România. Teama că așa ceva ar putea să se întâmple a stimulat o mișcare secesionistă a estului unificat al republicii, care a avut sprijinul tacit al Moscovei și pe cel activ al Armatei a 14-a ruse, ceea ce a dus la crearea unei Republici Transnistrene. Totuși, sentimentul moldovenesc de

⁴ Grecu, *O viziune din focarul conflictului...*, p. 126.

⁵ Ion Costăș, *Dni zatmeniia* (Editura Universul: Chișinău, 2010), p. 464.

⁶ Henry Kissinger, *Diplomația* (Editura ALL: București, 2013), p. 709-710.

⁷ Kissinger, *Diplomația...*, p. 711.

unire cu România a intrat în declin, în replică la problemele economice ale ambelor țări și la presiunea economică rusă. Moldova s-a alăturat C.S.I. și legăturile comerciale cu Rusia s-au extins. În februarie 1994, partidele pro-ruse au avut un succes covârșitor în alegerile parlamentare⁸. Desigur, este o interpretare superficială. O cauză mai profundă este schimbul teritorial între Moldova și Ucraina, efectuat de regimul de ocupație sovietic, după anexarea Basarabiei în 1940. La 4 noiembrie a fost definitivată harta RSSM, din care au fost amputate cele mai mari părți ale județelor Hotin, Cetatea Albă și Ismail (astfel, Moldova sovietică fiind lipsită de ieșirea la Marea Neagră), în schimb fiind atașată republicii moldovenești partea vestică a Republicii Autonome Moldovenești din cadrul Ucrainei. Deși majoritatea populației fâșiei de pe malul stâng al Nistrului o constituiau moldovenii, datorită afluxului de muncitori rusofoni la întreprinderile din centrele urbane transnistrene și în orașul Bender, pe malul drept al Nistrului, s-a ajuns la sfârșitul anilor '80 ca structura demografică din regiune să fie una în care rusofonii erau majoritari. Populația moldovenească era majoritară în zonele rurale. Totuși, numai satele Cocieri, Molovata Nouă la nord de orașul Dubăsari și satele Coșnița, Pârâta, Doroțcaia și Pohrebea la sud de Dubăsari, au rămas sub jurisdicția RM, restul localităților moldovenești de pe malul stâng al Nistrului nu au putut fi apărate de forțele de ordine moldovenești. Desigur, mulți moldoveni au fost intimidați de forțele paramilitare – garda RMN, trupele de cazaci venite din Rusia, trupele naționaliștilor ucraineni („Armata Națională de Autoapărare Ucraineană”), venite în sprijinul regimului separatist. Dar nu este de exclus și faptul, că unii dintre moldoveni chiar simpatizau și sprijineau RMN.

Deznodământul conflictului poate viza una din două variante: 1. Reintegrarea Transnistriei în cadrul statului moldovenesc, prin acordarea unui statut special regiunii nistrene sau 2. Recunoașterea independenței RMN de către autoritățile de la Chișinău. Cazurile Abhaziei, Osetiei de Sud și a Crimeii au arătat, însă, că este posibilă o recunoaștere internațională limitată – în cele trei cazuri: a Rusiei, chiar și fără acordul statului din care o regiune separatistă se desprinde. În cazul în care Rusia va recunoaște independența Transnistriei, aceasta fie va rămâne un „stat” precum Abhazia și Osetia de Sud, fie va fi anexată, ca în cazul Crimeii. Și regiunea Kosovo, desprinsă din Serbia, a cărei independență Belgradul nu a recunoscut-o, este un precedent pentru Rusia în ceea ce privește tratamentul unor conflicte pe care tot ea le-a inspirat și întreținut.

⁸ Samuel P. Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale* (Editura Antet: București, 1997), p. 241.

1. Particularități ale conflictului transnistrean în raport cu alte conflicte

Există mai multe particularități, asemănări și deosebiri, ale conflictului din estul RM cu conflicte din alte țări. Comentând pe marginea conflictului din Liban, scriitorul francez de origine arabă (un creștin originar din Liban) Amin Maalouf a subliniat anumite trăsături, iar această referință poate fi utilă în analiza conflictului transnistrean. Cu privire la Liban, Maalouf s-a referit la „acel obicei al diferitor comunități [din Liban] de a-și căuta protectori în afara țării, ca să-și întărească pozițiile în interior”⁹. O cauză a conflictului transnistrean a fost, fără îndoială, apelul comunităților din RM (devenită independentă la 27 august 1991), la statele – patrii istorice. În speră, în RM comunitatea rusofonă a făcut apel la sprijinul Rusiei. Fără intervenția Rusiei, e clar că evenimentele s-ar fi desfășurat într-o manieră pașnică, așa cum s-a întâmplat în republicile baltice, unde existau, la fel ca în RM, comunități rusofone numeroase.

În ceea ce privește Libanul, Maalouf mai menționează: „Pe parcursul anilor, al crizelor și războaielor, tărâmul libanez a devenit un câmp deschis în care se dădeau, direct sau prin persoane interpuse, nenumărate lupte: între americani și ruși, între israeliți și palestinieni, între sirieni și palestinieni, între sirieni și israeliți, între irakieni și sirieni, între iranieni și saudiți, între iranieni și israeliți – lista e lungă”¹⁰. RM a devenit încă din 1991 un teren de luptă între Rusia și Occident. Faptul că actualmente RM se află la granița spațiului euro-atlantic și a celui dominat de Rusia este un indiciu, că statul moldovenesc este un teren de luptă între cei doi poli de putere. Dacă ne vom întreba: de ce conflictul transnistrean nu a putut fi soluționat din 21 iulie 1992 (de la sfârșitul Războiului de pe Nistru) până în prezent, un răspuns scurt ar fi: pentru că soluționarea conflictului nu a fost în interesele geopolitice ale Rusiei, care a folosit regimul separatist din Transnistria ca pe o pârgie de influență asupra Chișinăului, pentru a menține RM în sfera sa de influență.

Maalouf a mai surprins o trăsătură care poate fi observată și în RM: „Dacă în cazul libanez sunt unele particularități, el nu este mai puțin reprezentativ pentru o stare de spirit ce se regăsește, în grade diverse, în ansamblul țărilor arabe, și care se caracterizează printr-o atenție excesivă față de dezideratele marilor puteri. Se presupune că acestea sunt omnipotente și că este inutil să li se reziste”¹¹. Mai mult, statele mici, care se confruntă cu conflicte, așteaptă ca

⁹ Amin Maalouf, *Naufraziul civilizațiilor* (Editura Polirom: Iași, 2019), p. 61.

¹⁰ Maalouf, *Naufraziul civilizațiilor...*, p. 72.

¹¹ Maalouf, *Naufraziul civilizațiilor...*, p. 85.

marile puteri să rezolve acele conflicte. Poate astfel se explică de ce autoritățile RM nu au elaborat vreo strategie, respectiv vreun plan de soluționare a conflictului transnistrean (autoritățile de la Chișinău au așteptat ca soluționarea să vină de la cei puternici de peste hotarele RM). Maalouf mai nota, că în cadrul alegerilor din Liban „cetățenii nu se întreabă care dintre candidații potențiali ar fi cel mai bun pentru țară, ci mai curând asupra cărui nume vor cădea de acord cancelariile [marilor puteri]”¹². Și în RM alegerea candidaților electorali adesea se face din perspectiva: va plăcea oare acest candidat (om politic sau partid) cancelariilor din Vest, respectiv – din Est?

Maalouf vorbește despre „o lipsă de încredere în sine” a țărilor care s-au desprins din imperii. În astfel de state se manifestă o incapacitate instituțională de a adopta decizii eficiente. Adesea, în asemenea țări, din inerție, elitele politice așteaptă să primească ordine de la centre de putere din exterior. Statele nou-înființate adesea duc lipsă de o viziune, de un proiect de țară¹³. După opinia lui Maalouf, o națiune respectată este cea care are un proiect.

Maalouf a mai invocat și câteva exemple de gestionare cu succes a unor conflicte. El a adus exemplul Africii de Sud, mai precis – atitudinea liderului mișcării de eliberare de apartheid, Nelson Mandela, care devenise președinte al țării: „pentru stabilitatea Africii de Sud, pentru sănătatea ei economică, pentru buna funcționare a instituțiilor sale, pentru imaginea ei în lume era mai bine ca minoritatea albă să rămână pe loc, oricare ar fi fost comportarea ei până atunci. Și noul președinte făcu ce trebuia ca să-și încurajeze dușmanii de până atunci să nu-și părăsească țara”¹⁴. O atitudine similară față de etnicii ruși a fost adoptată în 1991 de Președintele Kazahstanului Nursultan Nazarbaev. În Republica Moldova s-a manifestat o anumită atitudine de intoleranță față de minoritatea rusă (în mare măsură, consecință a crimelor comise de regimul sovietic: deportările în masă, rechiziționarea tuturor rezervelor de produse alimentare ale țăranilor basarabeni în condițiile secetei din 1946, care a secerat zeci de mii de vieți omenești). Dacă în societate ar fi fost instaurată o atmosferă mai pașnică, precum cea din Kazahstan, conflictul transnistrean fie putea fi evitat, fie nu ar fi degenerat în război. O atitudine mai prietenoasă față de minoritatea rusă ar fi fost atât expresia uneia dintre valorile moldovenilor (toleranța), cât și promovarea unui interes – ar fi fost expresia unei atitudini pragmatice. „Adesea, când o țară își trădează valorile, ea își trădează și interesele”¹⁵ – o remarcă a lui Maalouf, valabilă și în cazul RM.

¹² Maalouf, *Naufraziul civilizațiilor...*, p. 85.

¹³ Maalouf, *Naufraziul civilizațiilor...*, p. 104-105.

¹⁴ Maalouf, *Naufraziul civilizațiilor...*, p. 48.

¹⁵ Maalouf, *Naufraziul civilizațiilor...*

Un alt exemplu pozitiv pe care îl dă Maalouf este cel al Coreii de Sud, care, aflându-se în conflict cu Coreea de Nord comunistă, „s-a angajat cu hotărâre, pornind din anii '80, pe calea unei democrații pluraliste și liberale; a dat prioritate absolută calității învățământului, ceea ce a făcut-o să aibă astăzi una dintre cele mai instruite populații de pe planetă; și s-a preocupat să-și dezvolte economia și să crească, an după an, nivelul de viață al cetățenilor”¹⁶. Coreea de Sud nu a dat vina pe conflictul cu Coreea de Nord, pentru a-și justifica anumiți indicatori negativi ai dezvoltării economice. Dimpotrivă, se pare că respectivul conflict a stimulat-o să fie mai competitivă și, respectiv, mai atractivă pentru populația din Coreea de Nord. La fel a fost și în cazul Germaniei de Vest, care, până la urmă, s-a unificat cu Germania de Est.

2. Conflictul transnistrean – căi de soluționare

Soluționarea conflictului transnistrean ar reprezenta o contribuție la consolidarea securității regionale în Europa de Est. Desigur, Rusia nu ar accepta ca această consolidare să se producă prin extinderea NATO până la granița estică a RM – cu Ucraina. Rusia vrea să fie parte, în calitate de garant, la adoptarea unei soluții pentru încetarea conflictului.

Teoretic sunt posibile trei căi de soluționare:

1. *Recunoașterea statutului de neutralitate, retragerea trupelor rusești*, după precedentul Austriei: *Tratatul de stat al Austriei (1955)*. Pentru recunoașterea statutului său de neutralitate, RM poate apela la exemplul Austriei. „Tratatul de reînființare a unei Austrii independente și democratice”, mai este numit *Tratatul de Stat al Austriei sau Tratatul de independență a Austriei* (semnat la 15 mai 1955; intrat oficial în vigoare la 27 iulie 1955), a reînființat Austria ca stat suveran. El a fost semnat la Viena de către miniștrii de externe, precum și de cei patru înalți comisari ai puterilor aliate ocupante la acea vreme: SUA, URSS, Regatul Unit, Franța și de guvernul austriac. Austria a anunțat că se va declara *permanent neutră* după adoptarea tratatului. URSS își exprimase dorința pentru o asemenea declarație de neutralitate ca garanție că Austria nu va adera la NATO după retragerea armatei sovietice. Neutralitatea Austriei nu era vizată în textul inițial al tratatului, dar a fost adăugată de parlamentul austriac. Ca urmare a tratatului, Alianții au părăsit teritoriul austriac la 25 octombrie 1955. Ziua de 26 Octombrie este sărbătoare națională în Austria și marchează data semnării Declarației de Neutralitate.

După acest model, un tratat privind recunoașterea neutralității RM poate fi semnat de către actorii în formatul 5+2: Federația Rusă, SUA, UE, OSCE și

¹⁶ Maalouf, *Naufraziul civilizațiilor...*, p. 123.

Ucraina. Tratatul ar putea prevedea recunoașterea statutului de autonomie a regiunii transnistrene și retragerea trupelor rusești, respectiv desființarea misiunii de menținere a păcii în estul RM. Reunificarea RM prin reintegrarea Transnistriei poate avea loc în baza unor valori comune, acceptate de către elitele de la Chișinău și Tiraspol și de comunitățile de pe ambele maluri ale Nistrului. Scopul reunificării ar urma să fie realizarea unor interese comune, care trebuie formulate și promovate.

2. *Renunțarea de către RM la Transnistria și integrarea în NATO și UE (eventual, prin unirea cu România).* În condițiile creșterii potențialului militar al Rusiei, respectiv a unei stări de spirit revizioniste și revanșarde, pentru salvarea teritoriului suveran al RM s-ar impune întreprinderea unor măsuri hotărâte. Soluția în cauză, evident – nepopulară în cadrul oricărui sondaj, trebuie totuși luată în calcul, în dependență de cum va evolua situația geopolitică în regiunea Europei de Est.

3. *Un schimb teritorial cu Ucraina, cu acordul (improbabil) al Rusiei,* care deține controlul asupra Transnistriei, după modelul schimbului între Cehia și Slovacia, din 1994, sau după cel între Serbia și România, din 1924, aceste cazuri pot fi invocate ca precedente în soluționarea conflictului transnistrean. Un schimb de teritorii, care ar repara măcar parțial nedreptatea – crima comisă în 1940 de regimul sovietic de ocupație, ar contribui la îmbunătățirea relației RM cu Ucraina, state care ar putea fi parte a unei alianțe de apărare împotriva Rusiei. Schimbul de teritorii ar trebui să vizeze trecerea în componența statului moldovenesc a satelor cu populație moldovenească din sudul Basarabiei (raionul Reni ș.a. – regiunea Odesa) și din nordul Basarabiei (raionul Noua Suliță – regiunea Cernăuți), în schimbul trecerii în cadrul statului ucrainean a unor localități cu populație ucraineană din Transnistria.

În ceea ce privește precedentul schimbului de teritorii între România și Serbia, el s-a produs după I Război Mondial, care a schimbat radical configurația geopolitică din Banat. Sârbii s-au retras din Timișoara la 27 iulie 1919, când Banatul s-a unit cu România. La Conferința de Pace de la Paris, Prim-ministrul Ion C. Brătianu cerea recunoașterea granițelor unei României care includea întreg Banatul, cu granița pe Tisa inferioară până la vărsarea acesteia în Dunăre și apoi cursul Dunării. Conferința însă a decis linia de demarcație care s-a păstrat până astăzi, cu excepția unei *rectificări* care a avut loc în 1923. La 24 noiembrie 1923, România și Regatul Sârb au încheiat la Belgrad un protocol pentru un schimb teritorial. România se angaja să cedeze comunele Pardany, Mодоș, Surgan, Crivobara și Nagy Gaj, în timp ce Regatul Serbiei ceda României orașul Jimbolia (Dzombolj) și satele Beba Veche,

Pusta-Kerestur, Ciorda și Iam-ul, intrate oficial în componența României abia la 10 aprilie 1924. Astfel, în perioada 1918-1924, orașul Jimbolia și celelalte patru sate actualmente românești, au aparținut Iugoslaviei, făcând parte din județul Belgrad.

Concluzii

În condițiile consolidării potențialului militar al Rusiei, Kremlinul poate fi tentat să restabilească pe cale militară (ca în iunie 1940 – cu referire la Basarabia, când au preluat și un teritoriu care nu aparținuse anterior Imperiului Țarist – nordul Bucovinei, drept „recompensă” pentru cei 22 de ani de „ocupație” românească) spațiul [teritoriul RSSM] care a făcut parte din Uniunea Sovietică, a cărei succesoare este Rusia. În acest caz, nu s-ar mai pune problema recuperării Transnistriei, ci Basarabia ar fi în pericol de a fi re-anexată de către Rusia. Declarația lui Putin – că destrămarea URSS a fost cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului XX, se referea la cele 25 de milioane de etnici ruși, rămași în afara Rusiei. Naționalismul rus, care promovează restabilirea spațiului URSS în cadrul unui stat rus etnocratic, este o amenințare la adresa securității statelor post-sovietice, în contextul stabilirii noii ordini mondiale multipolare, cu Federația Rusă ca pol de putere. Conflictul transnistrean este unul *geopolitic* – el este ca o hârtie de turnesol: de felul în care va fi soluționat depinde însăși existența și modul în care va funcționa statul moldovenesc.

Pentru asigurarea *integrității teritoriale* a RM este necesară, mai întâi, asigurarea *integrității sale morale*: conducerea RM trebuie să aibă autoritate morală (trebuie eradicat manifestările de corupție în politicul moldovenesc). Astfel, malul drept ar fi atractiv pentru cel stâng. Iar aceasta este prima condiție a soluționării conflictului prin reintegrarea Transnistriei. A doua condiție este un consens – fructificat într-un acord al marilor puteri privind recunoașterea neutralității RM și garantarea securității sale.

O problemă de securitate a RM este lipsa unui consens al partidelor politice cu privire la vectorul geopolitic al statului moldovenesc, respectiv lipsa unui consens cu privire la o strategie de soluționare a conflictului transnistrean.

În contextul reconfigurării spațiului geopolitic, autoritățile de la Chișinău trebuie să internaționalizeze conflictul transnistrean, obținând garanții de securitate din partea Occidentului: NATO (SUA) și UE. Soluționarea conflictului transnistrean ar fi un factor de consolidare a securității regionale – consolidare a securității statelor din UE și NATO, de aceea aceste organizații trebuie solicitate pentru o implicare în asigurarea securității Republicii Moldova.

Rezumat

Procesul de tranziție de la ordinea mondială unipolară, cu centrul de putere la Washington, la cea pluripolară – cu mai multe centre de putere, a fost determinat de emergența unor state, care se afirmă ca noi poli geopolitici în arhitectura securității mondiale. Este vorba de China, care este principalul secundant (challenger) al SUA pe plan economic, de asemenea Rusia, care, deși nu reușește să se afirme ca o putere economică, este o putere militară, datorită potențialului armelor nucleare pe care îl deține încă din timpul Războiului Rece, dar și datorită elaborărilor în domeniul altor armamente moderne. În perspectivă, ne putem aștepta și la afirmarea altor state ca poli de putere: India, Iran, Brazilia, Republica Sud-Africană ș.a. Este interesantă evoluția Turciei: deși este membru NATO (organizație în care SUA au o poziție importantă în structura de luare a deciziilor), aceasta încearcă să se afirme ca un pol de putere în spațiul islamic (cu referire la lumea arabă) și în cel turcic (care cuprinde spațiul de la Azerbaidjan până în Asia Mijlocie).

Tranziția de la ordinea mondială unipolară la cea multipolară înseamnă, *stricto sensu*, retragerea SUA din regiunile îndepărtate ale planetei într-o arie mai redusă, în care să exercite control, respectiv, extinderea puterii – în sfere de influență – a noilor puteri regionale. În contextul reconfigurării spațiului geopolitic mondial, al stabilirii noii ordini mondiale, crește riscul activării și tranșării conflictelor înghețate din statele aflate în regiuni disputate de centrele de putere. O asemenea regiune este cea a Europei de Est – cu referire la spațiul post-sovietic, care cuprinde șase state: Republica Moldova, Ucraina, Belarus, Georgia, Armenia și Azerbaidjan. Printre conflictele din statele acestei regiuni se înscrie și diferendul transnistrean. În procesul re-afirmării Rusiei ca putere regională, este de așteptat că Moscova va intenționa să-și întărească prezența militară în Transnistria și nu va proceda la retragerea trupelor sale militare.

Cuvinte-cheie: Conflictul transnistrean, ordine mondială, reconfigurare, Europa de Est, Republica Moldova.

Aurelian Lavric

Agenția pentru Știință și Memorie Militară

E-mail: aurushelios@gmail.com